

FONTES LINGVÆ VASCONVM

stvdia et
docvmenta

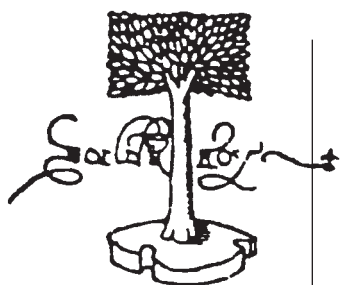
SEPARATA

Año XLV • Número 116 • 2013

Biformulatzaile urruntzaileak:
euskarazko diskurtso-markatzaileen
hiztegia osatzeko atariko azterketa

Ines GARCIA-AZKOAGA

FONTES LINGVÆ VASCONVM stvdia et docvmenta

La reduplicación compleja en euskera: notas acerca de su formación y sus paralelos en otras lenguas <i>Iván Igartua</i>	5
Artzibarko aldaera deitu izanaren inguruan (7 – barnera begirako zenbait erkaketa) <i>Koldo Artola</i>	31
Iruñe ondoko euskal testu zahar berri bat <i>Ekaitz Santazilia</i>	91
‘ <i>Cer alcatte edo alcatte ondo</i> ’ Un dato para la geografía histórica del euskera en la Llanada alavesa (Axpuru y Heredia) <i>Roberto González de Viñaspre / Pedro Uribarrena</i>	121
Euskararen laguntzaile ahantziaz: * <i>iron</i> aditzaren historia <i>Manuel Padilla</i>	131
Basque complex predicates and grammar change <i>Juan Carlos Odriozola / Xabier Altzibar</i>	171
Biformulatzaile urruntzaileak: euskarazko diskurtso-markatzaileen hiztegia osatzeko atariko azterketa <i>Ines Garcia-Azkoaga</i>	191
Euskararen belaunez belauneko jarraipena eta hizkuntza sozializazioa Nafarroako familia euskaldunetan (1970-2012) <i>Paula Kasares</i>	209
Sobre <i>Deredia</i> , nombre original y forma usada en euskara de <i>Heredia</i> <i>Mikel Gorrotxategi</i>	235
Topónimos alaveses de base antroponímica acabados en <i>-(i)ano</i> <i>Patxi Salaberri Zaratiegi</i>	245
Bai/ez galderen pertzepzioaren aldeak informatzaileen ama hizkuntzaren arabera: euskararen prosodia gaitasuna lantzeko zenbait datu argigarri <i>Iñaki Gaminde / Asier Romero / Aintzane Etxebarria / Urtza Garay</i>	273

Año XLV
Número 116
2013

Birformulatzaile urruntzaileak: euskarazko diskurtso-markatzaileen hiztegia osatzeko atariko azterketa*

Ines GARCIA-AZKOAGA**

SARRERA

Lan hau EUDIMA izeneko proiektu zabalago baten barnean kokatzen da. Helburua euskarazko diskurtso-markatzaileen sareko hiztegi bat egitea izanik, hura osatuko duten sailetakoko baten elementu batzuk izango dira aztergai hurrengo lerroetan: *dena dela*, *dena den*, *edonola ere* eta *edoze-lan ere* birformulatzaile urruntzaileak. Hiztegiara eramateak, baina, alde aurretik haien azterketa eta ezaugarritzea egitea eskatzen du, eta besteak beste, orain arteko gramatika eta ikerlanetan egin diren deskripzio eta azterketak kontuan hartzea; alde batetik, birformulatzaile urruntzaileen artean sar daitezkeen ikusteko, eta bestetik, aztergai ditugun elementu horiek baliokideak diren ikusteko. Horregatik, hastapeneko lan moduan, lehen-dabizi, diskurtso-markatzaileen inguruko informazioaren bilketa eta azterketa egingo da.

Markatzaileen sailkapena egiteak arazo eta galdera ugari sortzen ditu, eta jakina, analisirako erronkak eta hautuak egin beharra ere bai. Euskaraz ditu-

* Lan hau ikerketa-proiektuak garatzeko laguntza hauei esker egin da: MECeko FFI20 12-37884-C0 3-0 1, EJKo IT676-13, US10 /10 eta MV-20 12-2-34.

** Euskal Herriko Unibertsitatea.

gun lanak urriak diren arren, badugu erdal hizkuntzetarako egin diren hiztegien ereduak, gaztelaniazkoak kasu.

Aztergai ditugun hizkuntza-unitate horiek diskurtso-markatzaileen artean hartzen duten lekua ikusi ondoren, euskaraz dauden azalpen, deskripzio eta erabileraren analisisetara joko dugu informazioa osatzeko. Ondoren, gaztelaniaz eta beste hizkuntza batzuetan beren baliokideak zein diren kontuan hartuta, euskarazko birformulatuaren urruntzailen barruan sar daitezkeen hizkuntza-unitateak identifikatzen eta haien azterketa-eremua finkatzen ahalginduko gara. Halaber, euskal gramatikaren eta lan lexikografikoen argitarara aipatutako lau elementuok baliokide moduan agertzen diren ikusiko dugu. Amaitzeko, corpusetan duten agerpena abiapuntu hartuta, elementu horien lehendabiziko ezaugarritze bat egin eta haien maiztasunaren berri emango dugu.

Bi bide erabiliko dira adibideak erauzteko. Alde batetik, apropos egokitutako tresna bat, sarean dauden euskarazko corpusetan¹ zuzenean markatzaileak identifikatzen eta adibideak bilatzen laguntzen diguna, eta bestetik, sarean dauden corpus horiek zuzenean arakatuta.

1. *DENA DELA, DENA DEN, EDONOLA ERE, EDOZELAN ERE: ZENBAIT SAILKAPEN ABIAPUNTUAN*

Euskarari dagokionez, EGLU-IIIk gramatikaren ikusmiratik eskaintzen duen azalpenaren arabera, hizpide ditugun elementu hauek lokailuak dira eta kontzesio aurkaritza adieraz dezakete (1990: 117), halaber, aurkaritzako lokailu moduan ere sailkatzen dira (1990: 133). Aurreko perpausarekiko duten kontrakotasuna markatzen dutela dio EGLUk (1990: 24), eta haiekin batera, multzo berean, beste lokailu hauek ere aipatzen dira: «Alabadere, alabaina, aitzitik, aldiz, barren, berriz, bizkitartean, bien bitartean, bitartean, dena dela, dena den, haatik, halere, hala ere, hala ta guztiz ere, halarik, hala ta ere, horratik, ordea, ostera, alta, alta bada...». Zerrenda horri gehitzen diote aurrerago (93. or.) kontrakotasuna adierazten duten esapideak: «guztiarekin ere, edozein modutan, zernahi gisa, nolnahi den, edozelan ere...» (93. or.)

Horretaz gain sail batean baino gehiagotan har dezaketen lekua aipatzen da, baina ez da ezer esaten partikula horien birformulatuaren funtzioaren gainean. EGLU-IIIk bost aipatzen ditu lokailuen artean:

¹ ZIO corpusa; EHUko eskuliburu itzuliak; Zuzenbidea / lege-testuak; Zuzenbidea / testu akademikoak; Pentsamenduaren Klasikoak; EPD liburuak; EPD prentsa; ZT Corpusa; ETBko dokumentalak; Goenkale corpusa.

1. taula.
Euskarazko lokailuak EGLU III-N (1990)

Lokailu mota	Lokailuaren hizkuntza forma
Emendiozkoa	Aurreko perpausan esandakoari zerbait eransten diote. <i>Badere, bederen, bederik, behinik behin, behintzat, bestalde, bestela, ere, gainera, halaber, berebat, orobat, e.a.</i> <i>Eta</i> ere lokailu izan daiteke (23. or.).
Ondoriozkoa	Perpau bat aurrekoak baieztatzen duenaren ondorio dela aditzera emateko. <i>Bada, beraz, beraz, honelatan, hortaz, horrenbestez, halaz eta, orduan...</i> Adberbio esapideak: <i>horregatik, hori dela eta, hori dela medio eta abar</i> (24. or.).
Aurkaritzakoa	Aurreko perpausari buruz bigarrenak duen kontrakotasuna markatzen duten lokailuak: <i>Alabadere, alabaina, aitzitik, aldiz, barren, berriz, bizkitartean, bien bitartean, bitartean, ordea, ostera, alta, alta bada...; Dena dela, dena den, haatik, halere, hala ere, hala ta guztiz ere, hala ta ere, horratik...; Barren...</i> Kontrakotasuna adierazten duten esapideak: <i>guztiarekin ere, edozein modutan, zernahi gisa, nolana den, edozelan ere...</i> <i>Baina</i> gehitu beharko litzaieke, juntagailu ez ezik lokailu ere izan baitaiteke (24. eta 93. or.).
Hautakariak	Aurreko perpausaren kontra jartzen duten aukera edo hautabide bat aurkezten dute. <i>Bestela, bertzenaz, ezpabere, ezpere(n), osterantzean, gainerontzean, gaineratikoan, e.a.</i> (24. or.).
Kausazkoak	Bigarren perpausa aurrekoaren zergatia edo arrazoia dela adierazteko erabiltzen dugu lokailua. <i>Zeren</i> (aditzak inolako menderakuntza seinalerik [hots: <i>bait-</i> edo <i>-en</i>] ez duenean), <i>zergatik, alabaina</i> (baina gogoan izan badela <i>alabaina</i> juntagailu bat ere <i>baina</i> -ren kidea), <i>bada</i> (hau garai batean aski gaitzetsia erdal kutsuagatik [Azkue, <i>Morfología</i> , 491 or.]), <i>izan ere, baizik eta, hain zuzen ere...</i> (25. or.).

Testuaren edo diskurtoaren esparrura gagozkiolarik, euskararen kasuan Larringanen (1996; 2007) lanak dira esanguratsuenak, gerora, haren haritik beste lan batzuk ere etorri diren arren (Esnal, 2002; 2008). Larringanek (1996) Bronckarten (1985; 1996; 2004) marko teorikoan kohesioaren eta konexioaren

artean egiten den bereizketari jarraituta, testu-antolatzaileak aztertzen ditu. Ikuspegi horren arabera, EGLUK lokailutzat dituenak, testu-antolatzaileen arteko multzo batekoak izango lirateke. Antolatzaileen artean mota ezberdinetako elementuak biltzen dira: zenbait adberbio eta adberbio-esapide (*berehala, behin batean...*), juntagailu eta lokailuak (*eta, baina, haatik...*), proposizio-egiturez kanpo geratzen diren unitateak (*nahiz eta, izan ere, ...*), lotura, atalketa, antolaketa zeregina duten antolatzaileak (*bestetik, lehenbizi...*), subordinatzaileak (*bait-, -nean, -lako, ...*), etab. Beraz, askotariko elementuak testu-antolatzaile izendapenaren azpian, eta alde horretatik, nahiko izendapen orokorra dela esan dezakegu. Aztergai ditugun *dena dela, dena den, edonola ere* eta *edozelan ere* elementuak ere testu-antolatzaileen artean egongo lirateke, lokailuen artean. Testu-antolatzaile izendapen hori dela eta, ohar gaitezen Esnalek (2002) ematen duen azalpenaz. Egileak termino orokor moduan erabiltzen du testu-antolatzaile hitza baina testu-markatzaile erabiltzen du gaztelaniaz diskurtso-markatzaile terminoaren baliokide moduan. Esnalek (2008) multzo hauek bereizten ditu testu-antolatzaileen artean: 1) testu-markatzaileak (informazioaren egituratzaileak, lokailuak, birformulatzaileak, operatzaile argudiozkoak, berbaldi-markatzaileak); 2) juntagailuak, eta menderagailuak; 3) Zenbait adberbio, adberbio-esapide eta postposizio-sintagma. Aurrerago ikusiko dugun moduan, Martín Zorraquinok eta Portolések (1999) diskurtso-markatzaile izendapenarekin sailkatzen dituzten berberak sartzen ditu testu-markatzaileen artean.

Ez ditugu denak hemen banan-banan ikusiko, baina egile horiek bost sail bereizten dituzte diskurtso-markatzaileei artean: informazioaren egituratzaileak, lokailuak, birformulatzaileak, operatzaile argudiozkoak eta berbaldi-markatzaileak, bakoitza bere azpi sailarekin. Era berean, hiru multzo bereizten dituzte lokailuen barruan:

2. taula.

Martin-Zorraquinok eta Portolések (1999)
sailkatzen dituzten lokailuak

Diskurtso-markatzaileak		
Funtzio diskurtsiboa	Esanahia	Gaztelaniazko hizkuntza forma
LOKAILUAK	EMENDIOZKO LOKAILUAK	<i>Además, encima, aparte, incluso, etc.</i>
	ONDORIOZKO LOKAILUAK	<i>Por tanto, por consiguiente, por ende, en consecuencia, de ahí, entonces, pues, así, así pues, etc.</i>
	AURKARITZA-KO LOKAILUAK	<i>En cambio, por el contrario, por contra, antes bien, sin embargo, no obstante, con todo, etc.</i>

Ikusten den bezala, egile hauek ez dituzte sartzen lokailuen artean lan honetan aztertzen ari garen elementuen gaztelaniazko baliokideak; birformulaztaileen multzora jo behar dugu *dena dela, dena den, edonola ere, edozelan ere* eta haien baliokideak aurkitzeko:

3. taula.

Birformulaztaileak Martin-Zorraquinoren eta Portolésen lanean (1999)

Diskurtso-markatzaileak		
Funtzio diskurtsiboa	Esanahia	Gaztelaniazko hizkuntza forma
BIRFORMULATZAILEAK	ESPLIKATIBOAK	<i>O sea, es decir, esto es, a saber, etc.</i>
	ZUZENTZAILEAK	<i>Mejor dicho, mejor aún, más bien, etc.</i>
	URRUNTZAILEAK	<i>En cualquier caso, en todo caso, de todos modos, etc.</i>
	LABURBILTZAILEAK	<i>En suma, en conclusión, en definitiva, en fin, al fin y al cabo, etc.</i>

Badaude, beraz, ezberdintasunak abiapuntutzat hartu ditugun hurbilbideen artean. Lehendabizikoan, EGLUK ikuspegi gramatikalean oinarritzen da lokailuen deskribapena egiteko; bigarreanean, Larringanek testuaren eta diskurtsoaren ikuspegitik egiten du analisia; eta hirugarren hurbilbidea, diskurtsoaren ikuspegitik ekarritakoa da eta hor nozio berri bat sartzen zaigu: diskurtso-markatzailearena, eta markatzaile horien artean lokailuak sartzen diren arren, hemen interesatzen zaizkigunak lokailuetatik at dagoen sail batean kokatzen dira: birformulaztaile urruntzaileen sailean, hain zuzen.

Hizkuntzalaritza enuntziatibo-pragmatikoaren eskutik dator diskurtso-markatzaileen inguruko interesa, eta haien azterketa sistematikoak ahozko hizkuntzari lotuta hartu du indarra bereziki. Oro har, esan dezakegu diskurtso-markatzailea enuntziatuaren interpretazio egokia egiten laguntzen digun elementua dela, hau da, haren ondoren datorren zatia modu jakin batean ulertu behar dela adierazten duen elementua. Martík (2008) eskaintzen duen definiziora jotzen badugu, markatzaileak prozedurazko zeinuak dira mezuak interpretatzeko prozesuan eragiten dutelako. Hala eta guztiz ere, terminologiari dagokionez oraindik ez dago erabateko bateratasunik, ez izendapenaren gainean, ez termino horren azpian bildu behar diren elementuak zein diren zehazteko, eta ezta ere, elementu horiek ezaugarritzeko erabiltzen diren irizpideren inguruan.

Laburbilduz, esan dezakegu badugula izendapen orokor bat, testu-antolatzaile, bere barnean hartzen dituena, besteak beste, diskurtso-markatzaileak (edo testu-markatzaileak) eta lokailuak. Era berean, diskurtso-markatzaileen

azpi sailean markatzaile multzo ezberdinak aurkituko ditugu, horietako bat birformulatzaileena, eta birformulazio-markatzaile horien barruan, azkenik, birformulatzaile urruntzaileak.

2. IZAERA MUGATZEN: *DENA DELA, DENA DEN, EDONOLA ERE, EDOZELAN ERE* BIRFORMULATZAILE URRUNTZAILEAK

Zenbait diskurtso-markatzailek bideratzen duten diskurtso zati baten berrelaborazioari esango diogu lan honetan birformulazioa, baina ikus dezagun beste hizkuntzalari batzuek ematen duten definizioa.

Gülich-en eta Kotschi-ren (1983, 1987, 1995) eta Kotschi-ren (1996) lanetara jotzen badugu, elkarreraginezko izaera duen diskurtsoaren antolaketa prozesua dugu birformulazioa, solaskideen arteko elkar-ulertze arazoak konpontzea eta haien arteko harremana bideratzea delako bere funtzioa.

Larringanek (1996: 245) Roulet-en (1991, 1987) definiziora jotzen du: «Birformulazioa, enuntziatuen artean gertatzen den elkarreragintzako funtzio mota bat litzateke: esatariak, lehen formulazio baten ordeztu bigarren bat jar-tzen du, enuntziatio-ikuspegiaren aldaketa bat bideratuz».

Martín-Zorraquinok eta Portolése (1999: 4121) ematen duten azalpenaren arabera, birformulazio-markatzaileek, haiek txertatuta dauden diskurtso zatia aurretik esandako zati baten formulazio berri gisa aurkezten dute. Birformulatzaile horien artean azalpenekoak, zuzentzaileak, urruntzaileak eta laburbiltzaileak egongo direlarik.

Brizek, Ponsel eta Portolése (2004) koordinatutako *Diccionario de partículas discursivas del español* (2004) sareko lanean *de todos modos* birformulatzailearen sarrean horrela dio Ruiz-Gurillok: «Presenta el miembro del discurso en el que aparece como más pertinente para la continuación del discurso que otras opciones anteriores, tanto explícitas como sobreentendidas».

Garcése (2006: 654) ematen duen definizioaren arabera ere, birformulazioa da aurretik esplizituki edo inplizituki agertzen den atal batera itzultzea beste era batera adierazteko:

es un procedimiento de organización del discurso que permite al hablante volver sobre un segmento anterior para reinterpretarlo y presentarlo de una manera distinta. Lo que caracteriza a la reformulación en contraste con otras funciones discursivas es el proceso retroactivo que permite explicar, rectificar, reconsiderar, recapitular o distanciarse de una formulación previa.

Fuentesek (2009) espainieraren lokailuen eta operatzaileen hiztegiaren horrela definitzen du birformulazioa: «el acto por el cual el hablante vuelve sobre su discurso, que considera no se adapta completamente a su intención o no es entendido por el oyente, y formula un nuevo enunciado que corrige, explica o concreta el anterior» (2009: 20). Hori baino lehenago horrela dio: «En la reformulación aparecen todas aquellas relaciones que intentan hacer más clara la comprensión del discurso del oyente, y más acorde a la enunciación e intención del hablante: se explica, corrige, rectifica o aclara, cuando no se consigue el objetivo planteado» (2009: 15). Egileak kontzesiozko lokailuen artean sailkatzen ditu hizpide ditugun markatzaileak.

Aurreko lan batean (García-Azkoaga, 2010) ikusten genuen bezala, hizkuntzalari batzuek (Roulet, 1987; Gülich & Kotschi, 1983, 1987, 1995; Kotschi,

1996; Rossari, 1994; Martin-Zorraquino & Portolés, 1999), bi azpi sail bereizten dituzte birformulazioaren barruan erabiltzen diren markatzaileen arabera:

- Birformulazio parafrastikoa: baliokidetasun diskurtsiboa adierazten duten markatzaileen bidez sartutakoak. Kasu honetan, lehendabiziko formulazioa eta bigarrenak baliokideak dira. Multzo honetan sartzen ditu Garcések (2006) harreman semantikoak edo inferentziazkoak bideratzen dituzten markatzaileak, eta zuzentasun edo zehaztasunezko formulazioak bideratzen dituztenak (*hau da, alegia...*).
- Birformulazio ez-parafrastikoa: kasu honetan birformulatzen den zatia-aren helburua da aurreko formulazioa birpentsatzea (birkontsideratzea), laburbiltzea edo harengandik urruntzea. Enuntziatio-jarreraren aldaketa bat dago. Hemen sartuko lirateke laburbiltzeko erabiltzen diren markatzaileak (*laburbilduz...*), zerbait birkontsideratu edo hobeto pentsatu dela adierazten dutenak (*azken batean...*), eta urruntzaileak (*dena dela...*); horrenbestez, hiru markatzaile mota eta hiru jarrera enuntziatibo mota ditugu, bakoitza hasierako formulazioarekiko distantzia ezberdina adierazten duena.

Kontuan hartu behar dugu, hala ere, markatzaileek bideratzen dituzten prozesuak konplexuak direla eta egin daitezkeen interpretazioetan askotariko irizpideak gurutzatzen direla; eta gainera, erlazio semantikoa sinonimian, identitatean edo baliokidetzan oinarrituta egon daitekeela. Hossbach-ek (1997), adibidez, tarteko eremu bat proposatzen du laburbiltzaile izaera duten markatzaileentzako, berez, nolabaiteko ekibalentziazko harremana gordetzen dutelako aurreko enuntziatuarekiko (parafrastikoa), baina, era berean, aurrekoaren berrinterpretazio edo ebaluazio bat eskaintzen dutelako (ez-parafrastikoa).

Birformulazioa funtzio ezberdinak abiarazten dituen diskurtso-birrantolaketa bat dela esan dezakegu. Birformulatzaile urruntzaileen kasuan, aurreko diskurtso edo testu zati batean formulatu denarekiko urruntze gradu bat adierazten duen formulazio berria sartzen duten markatzaileak izango genituzke, eta enuntziatio-ikuspegiaren aldaketa eragiten duten aldetik, birformulatzaile ez-perifrastikoen sailekoak lirateke.

- (1) Bururatu da 2007 urtea bere on-gaitzekin. Batzuek diote bat gehiago, bertze batzuek aldiz bat gutiago, bakotxak hauta. *Dena dela* hor dugu 2008a, nehork ezin erran nolakoa izanen den gutarik bakotxarentzat (Aiherra / Lasa, sinadurarik gabe, «Herrietako kronikak» [2008-01-10, 5. orr.]).

Aurreneko formulazioan aukera ezberdinak aurkezten dira, eta birformulazioan ondorioa azaltzen da. *Dena dela* birformulatzaileak aukera horiek eta haiengandik atera daitezkeen inferentziak berrikusteko balio du, baina aukera bata edo bestea izanik ere horrek ez du eragiten birformulazioan, zati horretan agertzen dena geratzen da nabarmenduta. Aurreko urtea ona edo txarra izanik ere, ez dago datorrena nolakoa izango den jakiterik.

- (2) Baina benetako frogatik hilaren 14an etorriko da. Iazko irailean Bushek ebatzi zuen zigor ekonomikoak urtebete luzatzea. Horiek hala, Obamak zortzi egun barru jakinarazi behar du zer egin nahi duen. *Dena den*, kubatarrek ez dute itxaropen handirik (Prentsa: Ezer ez da musu truk, Arantxa Elizegi, 2009-09-05).

Kasu honetan, egoera aldaraz dezakeen gertakari bat azaltzen da, eta birformulazioak egoerarekiko nolabaiteko indiferentzia adierazten du.

- (3) Azken batean, inork ez du atzean geratu nahi, eta entrenatzailearentzako zutabe izan nahi dute. Eta lanaren arriskuak: intentsitate horren ondorioz, Miguel Flañok min hartu zuen ezker hankako orkatilan. *Edonola ere*, atzelariak ezin zuen jokatu asteburu honetan, Anoetan bosgarren txartel horia ikusi baitzuen (Prentsa: *Izenbururik gabe*, Iñaki Lasa, 2011-02-17).

Lehenengo zatian adierazten den egoerak ez du eraginik bigarren zatian adierazten den egoerarekiko. *Edonola ere* erabilita bigarren zatia azpimarratuta geratzen da, interpretazio egokia zati horren bitartez egin behar da.

- (4) Antza denez, zuzendari horren hamar urteko jardueretan diru hori baino ez du eraman; zein dirutzaz dihardugun ikusita, gizajoak diru pixarrak besterik ez dituela eraman pentsa dezakegu. *Edozelan ere*, euskalgintzako edozein eragilek, publiko, pribatu zein herri ekimeneko izan, pozarren hartuko lituzke beretzat diru publikoetatik pixar horiek (Prentsa: *Izenbururik gabe*, sinadurarik gabe, 2008-04-23).

Bigarren zatian agertzen den aukera azpimarratzen da garrantzitsuena bezala: ez da diru asko, baina ondo etorriko zitzaion euskalgintzari.

Lau adibideotan aurreko formulazioarekiko indiferentzia edo urruntze gradu bat adierazten da. Aurreko aukerak hor daude, baina birformulazioan adierazten dena da garrantzizkoa duena, eta hari jarraituta ulertu behar da diskurtsoa.

Bestalde, birformulatzaile urruntzaile hauek, badute beste ezaugarri bat izaera ez-parafrastiko horren alde egiteko: itzulgarritasun eza. Menpekotasun harremana dago lokailuak lotzen dituen bi zatien artean: aurreneko zatia edo zati birformulatua, birformulazioaren menpe dago, eta bien artean erlazio hierarkikoa ezartzen da, bigarren zatia garrantzizkoagoa da aurrekoa baino. Izaera hori dela eta, ez dago zati bien arteko itzulgarritasunik, zati birformulatua eta birformulazioa ezin dira elkarren artean ordezkatu. Egin dezagun proba bat:

- (5) Giltzaduretan oinazea sor dezaketen aldagaien zerrenda luzea da. *Edonola ere*, badira jarraitu beharreko gomendio orokor batzuk, giltzadurak ahalik eta modu onenean zaintzeko (*Izenbururik gabe*, Jabier Agirre, 2011-01-25).

Mina dago, baina baita erremedio ugari ere, baina erremedio horietaz gain kasu guztietarako baliagarriak diren beste gomendio batzuk ere badaude.

- (6) Badira jarraitu beharreko gomendio orokor batzuk, giltzadurak ahalik eta modu onenean zaintzeko. *Edonola ere*, Giltzaduretan oinazea sor dezaketen aldagaien zerrenda luzea da.

Hemen berriz, erremedioari jartzen zaizkio eragozpenak: oinazea sortzen duten aldagaien zerrenda luzea oztopoa da giltzadurak ondo zaintzeko, badi-rudi ez dagoela erremediorik oinazearentzat. Gainera, *edonola ere* lokailuak kasu horretan traba egiten du lagundu baino; oztopatu egiten du aurreko predikazioan esaten denari jarraipen egokia ematea; informazioaren jarraitutasuna apurtzen da.

3. EUSKARAZKO BIRFORMULATZAILE URRUNTZAILEAK IDENTIFIKATZEN

Fuentesen (2009) hiztegiara jotzen badugu, kontzesiozko lokailuen artean sailkatuta agertzen dira elementu hauek: *así y todo, aun así, con todo, de cualquier forma, de cualquier manera, de cualquier modo, de todas formas, de todas maneras, de todos modos, en cualquier caso, igual, igualmente, no obstante*.

Garcésen (2008: 154) hiru sail bereizten ditu birformulatzailen barruan: laburbiltzaileak, birkontsideratzekoak eta urruntzaileak, bakoitza bere azpi-sailarekin:

... hemos distinguido los que indican una recapitulación de lo expresado antes, con la intención de “traer lo esencial”; los que señalan una reconsideración y la expresión de una nueva perspectiva que justifica o se opone a la formulación anterior; y por último, los que muestran una separación del segmento de referencia que supone la modificación o supresión parcial o total de su pertinencia para continuar el discurso.

Birformulatzaille urruntzaileen kasuan, gainera, bereizketa hau egiten du:

4. taula.

Birformulatzaille urruntzaileak Garcésen sailkapenean (2008)

Marcadores de reformulación	Separación	<i>De todas maneras, de todos modos, de todas formas</i>	Supresión de la relevancia del miembro anterior y de sus posibles inferencias.
			Indiferencia tanto respecto de los estados de cosas referidos como de los contrarios para llegar a una conclusión.
		<i>En cualquier caso</i>	Revisión de alternativas anteriores que no se tienen en cuenta por la mayor relevancia del miembro reformulado.
		<i>En todo caso</i>	Sustitución de lo anterior por una nueva formulación.
Atenuación de la fuerza argumentativa del miembro precedente.			

Badirudi beraz, gaztelaniazko birformulatzaille urruntzaileen zereginen artean ere ñabardura bat egon daitekeela eta forma guztiak ez lirakeela baliokide izango bete-betean.

Gauzak horrela, hiztegiara jotzen badugu *dena dela, dena den, edonola ere* eta *edozelan ere* markatzaileen gaztelaniazko baliokideak bilatzeko, hauxe da emaitza:

5. taula.

Dena dela, dena den, edonola ere, edozelan ere markatzaileen gaztelaniazko baliokideak

Euskaraz	Gaztelaniaz Elhuyar (sarean)
<i>Dena dela</i>	Sea lo que sea, en cualquier caso, de todos modos, de todas formas/maneras, de cualquier forma/manera/modo; con todo, aun así.
<i>Dena den</i>	Sea lo que fuere, sea lo que sea, en cualquier caso, de todos modos, de todas formas/maneras, de cualquier forma/manera/modo; con todo, aun así.
<i>Edonola ere</i>	De cualquier forma/manera/modo; aun así.
<i>Edozelan ere</i>	De cualquier forma/manera/modo, de todos modos, de todas formas/maneras; sea como fuere.

Kontuan harturik *edozelan ere* aldaera dialektala dela, aztergai ditugun lau formek izango lituzke baliokidetzat *de todos modos, de todas formas, de todas maneras*, nahiz eta horretaz gain gaztelaniazko beste forma batzuk ere agertzen diren.

Hiztegi kontuekin jarraituta, bilaketa alderantziz egiten badugu hauxe da emaitza:

6. taula.

Gaztelaniazko birformulatzaileen baliokideak euskal hiztegiatan

	Sarasola (Zehazki, 2005)	Elhuyar (sarean)
<i>De todas maneras</i>	Dena den, nolanahi ere.	Nolanahi ere, nolanahi (ere) den, edonola ere, dena den, dena dela (ere), hala (eta guztiz) ere.
<i>De todos modos</i>	Dena dela, nolanahi ere, hala (eta guztiz) ere.	Nolanahi/edozelan ere, nolanahi (ere) den, edonola ere, dena den, dena dela (ere), hala (eta guztiz) ere.
<i>De todas formas</i>	Dena dela, nolanahi ere, edozertara ere.	Nolanahi ere, nolanahi (ere) den, edonola ere, dena den, dena dela (ere), hala (eta guztiz) ere.
<i>En cualquier caso</i>	Nolanahi ere, dena dela.	Nolanahi ere, dena den, dena dela, edozelan ere.
<i>En todo caso</i>	Dena den, izatekotan (ere).	Dena den, dena dela, nolanahi ere, edozelan ere.
<i>De cualquier manera (en cualquier caso)</i>	Nolanahi ere, dena dela.	Nolanahi ere, nolanahi (ere) den, edonola ere, dena den, dena dela (ere), hala ere, hala eta guztiz ere.

Ikusten dugu, lehendabizi, Sarasolaren hiztegiaren arabera *dena dela*, *dena den* eta *nolanahi ere* baliokidetzat har daitezkeela eta gaztelaniaz baliokide berdinak dituztela, Garcések aipatzen dituen bost formak dituztela baliokide, hain zuzen. Bigarrenik, *dena dela* eta *dena den* ez direla beti-beti elkarren baliokide gisa aurkezten Sarasolaren hiztegiaren, baina bai Elhuyarrenean; hirugarrenik, Sarasolaren hiztegiaren ez dela aintzat hartzen *edonola ere* forma; eta laugarrenik, *edonola ere* eta *edozelan ere* ez direla baliokide moduan agertzen Elhuyarren hiztegiaren.

Eta euskarazko sinonimoen hiztegiaren (UZEI) begiratzen badugu, kontzesiozkoak direnak izan ez ezik beste hainbat elementu ere aurkituko ditugu baliokide balira bezala. Aztertu egin beharko litzateke, ordea, zein zeregintan eta zein alderditik diren sinonimo.

Den moduan dela, hiztegietatik erauzitako informazioaren bidez ezin dugu ondorioztatu mugarik dagoen euskarazko birformulatzailer urruntzaile bakoitzaren erabileraren eta zereginiaren artean.

4. CORPUSAK EMATEN DIGUN INFORMAZIOA

Arestian esan bezala, era ezberdinetako testuez osatuta dagoen corpusa erabili da adibideak erauzteko: literatura-liburuak, zientzia-liburuak, prentsa, testu akademikoak, e.a. Gaur egun dauden baliabide informatikoei esker posible izan da euskararen corpus adierazgarri zabala osatzea eta haien gainean bilaketak egitea, baina tresna guztiek dituzte beren mugak eta beren abantailak, eta gure corpusetik adibideak erauzteko moduak ere bai, ez baitigu aukerarik ematen testu osoak eskuratzeko. Hala eta guztiz ere, corpusari esker informazio baliotsua eskura dezakegu, adibideak erraz bilatzeaz gain, beste zenbait informazio jartzen baitigu eskura, besteak beste, aztergai ditugun birformulatzaileraren posizioari eta maiztasunari buruzkoa.

4.1. Puntuazioa eta posizioa

Puntuazioa dela eta, oso lotuta dago markatzaileok hartzen duen posizioarekin. Bigarren zatiaren hasieran doazenean ohikoena da aurretik puntua eta puntu eta koma agertzea eta atzetik koma; bigarren zatiaren erdian ere ager daitezke, koma bitarteko erabilera aposatuan; eta amaieran agertzen direnean, koma ostean eta atzetik beste eten marka bat dela, izan puntua, izan puntu eta koma. Bestalde, egon baldin badaude ere, salbuespen dira markatzailearen atzetik komarik edo etenik gabe agertzen diren adibideak.

- (7) Aterpetxeetan egiten genian lo, eta kanpoan ere bai, basoetara jaisten ginenean. Bidaia hartako gauzarik onena izan zuan hura; *dena dela*, lehen baino susmo handiagoa hartu nioan Anandari; mutil hark bazian zerbait... Geroztik ez diat irakurri Krishnamurtiren ezer gehiago; okiturik itzuli ninduan. (*Elurra sutan*, Juan Kruz Igerabide [Alberdania, 200], Orr.: 68).

Badago, halere, beste erabilera bat espero baino gehiagotan aurkitu duguna, markatzailea bi puntuz jarraituta:

- (8) Lehena lehen, eta gero gerokoak, 20. mendean, emakumeek, azkenik, galtzak jantzi zituzten; hargatik, 21.aren hasieran ere, ez dituzte gonak erabat baztertu: badute, gura dutelarik, jantzea -transizio-aldia den, ikusiko da. *Dena dela*:

12. mendetik han nonbait bereizten hasitako arropetatik (gizonek eta emakumeek “zeinek bere arropa”) adostasun berri batera iritsi gara. (*Gauzen presentzia*, Pablo Sastre [Elkar, 2007; Orr.: 262]).

Erabilera hau, ordea, ez da oso ohikoa eta egile beraren testuetan agertzen da maizen eta *dena dela* markatzailearen kasuan bakarrik aurkitu dugu. Bestalde, adibide horretan aurreko formulazioan adierazten dena, alboratuta geratzen da birformulazioak azpimarratzen duen ondorioarekin: joera ezberdinak egon dira janzkeran eta bide bat har zezakeen moduan beste bat ere har zezakeen, baina hori ez da eragozpen izan gaur eguneko moldeetara iristeko eta gauzen egoera berri baten aurrean gaude, eta horrek du garrantzia, eta gu txienekoa da tartean izan den bilakaera.

Posizioari dagokionez, aztertu ditugun hiru markatzaileak ager daitezke bigarren enuntziatuaren hasieran, erdian, zein bukaeran, eta datu kuantitatibo zehatzik ez dugun arren, hasierako posizioa dirudi ohikoena edo maizago agertzen dena. Solasaldietan, hitz-txandaren hasieran agertzen da maizen.

Eta, edo, baina juntagailuekin batera ere agertzen dira oso maiz, eta horrelakoetan agerikoagoa da markatzaile hauek adieraz dezaketean aurkaritzakotasuna, gogora dezagun Larringanek berak bide-gurutze horretan kokatzen zituela *dena den*, *dena dela* testu-antolatzaileak. Hurrengo konbinazioak aurki ditzakegu.

a) *Baina, dena dela / dena den / edonola ere:*

Maizenik *baina* juntagailu adbertsatiboaren ondoan, aurkaritza zuzena adierazteko:

- (9) -Ohitura betetzeko gai ez bazara –esaten du–, gutxienez gorde zaitetz hari burula egitetik! Ez dut uste kandela nahita apurtu duenik, *baina, dena dela*, apurtu egin da, eta aitatzok, zati biak jaso, eta zakarrontzira botatzen ditu hitzik ere esan gabe. (*Jaiotze markak*, Nancy Huston / Iñigo Errasti [Alberdania, 2009]).
- (10) Horregatik, euskal kultura diogunean euskararen inguruan ardatzen den kulturaz ari gara. Baditu aukera honek ere bere arazoak. *Baina, edonola ere*, analitikoki disfuntzionalagoa da cultura vasca kontzeptu territorialean nahastea batetik munduko hizkuntza komunitate zaharrenetakoa, txikia, bizi-kinkan dagoena, eta bestetik hainbat kontinentetan milioika hiztunek hitz egiten dituzten bi hizkuntza komunitate. (*Bat-bateko bertsolaritza*, J. Garzia / A. Egaña / J. Sarasua [Bertsozale Elkartea, 2005; Orr.: 35]).

Baina juntagailua erabilia orientazio berri bat ematen zaio enuntziatuari, kasu honetan kontrastea adierazteko; *baina* erabilia indar argumentatibo areagotzen da (ondorioa hori izanda eta ez beste bat); aurreko formulazioak biltzen duen edukiaren gaineko gaitzeste bat ere badago; neurri batean, baliarik gabe uzten du aurretik erabilitako argumentazioa, eta birformulazioan adierazitakoari ematen zaio garrantzi handiagoa.

b) *Eta dena dela / dena den / edonola ere:*

Eta, edo juntagailuarekin batera, emendio edo hautakaritza adierazteko. Horrelakoetan *dena delak* kontzesio kutsua hartzen du.

- (11) -Ez. Gastroenteritis bat izango da. Atzoko lata zikin horrengatik. -Eta larriagoa balitz? -Ez dut uste. *Eta dena dela*, ez nuke hemen bakarrik geratu nahi, egun osoan. (*Arima enkoniatuak*, Xabier Mendiguren Elizegi [Elkar, 2006; Orr.: 194]).

Birformulakizunaren garrantzia ezabatuta geratzen da eta haren orde besterik formulazio berri bat sartzen da. Kasu honetan lehendabiziko enuntziatua agertzen diren aukerak ez dituela gustuko eta aurreikusten den aukera ia bakarria bigarren enuntziatua agertzen dena dala: bakarrik geratu nahi ez. Bigarren enuntziatu zati horretan esaten dena da garrantzizkoa eta ez aurreko zatian azaldutako usteak. *Eta* juntagailuak jarrera horren edo enuntziatu horren indarra areagotzera dator; baieztapen bakarria eta atera behar den ondorio bakarria horixe da. Balio argumentatiboa indartzen du *eta* juntagailuak. Beste horrenbeste gertatze da hurrengo adibidean:

- (12) Hau guztia oso zentzugabea zen, “garbi baitzegoen emakume haiek ez zirela bahituak izango beraiek nahi izan ez balute”, *eta edonola ere* Parisek huts egingo zuen bere andrea etxera ekartzen; zeren eta, halaber, garbi baitzegoen troiarrek itzuliko zuketela, hori egiteko moduan egon izan balira, hamar urteko setiaketa jasan orde. (*Historiaren azterketa II*, A.J. Toynbee / Iñaki Mendiguren [Klasikoak, 2000; Orr.: 243]).

c) *Edo edonola ere:*

Edo koordinazio juntagailu hautakariarekin konbinazioan ere aurkitu dugu, gutxitan baldin bada ere.

- (13) Rutherford-ek biologia-zientziari - eta, harekin batera, fisikari ez beste zientzia guztiei noski - erakutsitako mespretxua, zigilu-bilduma egitearen pareko iritzirik, txantxetan egindako arbuioa zatekeen, baina haren oihartzunak ez dira oraindik isildu: arazo biologikoak errazak direla uste izatera eramaten dute, *edo, edonola ere*, garunaren ahalmen teknikoa bizkortasunez aplikatuz konpon daitezkeela uste izatera. (*Giza gorputza lanean*, John Lenihan / Irene Aldasoro [EHU, 2006; Orr.: 268]).

Kasu honetan *edo* lokailuak ez du benetako kontrastea ezartzen aurreko enuntziatuaren eta bere birformulazioaren artean. Aurreko enuntziatuarekiko indiferentzia adierazten du, baina era berean harengandik urrundu gabe. Birformulatzailerik parafrastikoengandik gertuago egongo litzateke. *Edo* juntagailuak *edonola ere* lokailuaren indar birformulatzailerik neutralizatzen du. Adibide horretan *edonola* jarri beharrean *beste modu batera esanda* jarriko bagenu, zentzua ez litzateke aldatuko. Beraz, hirukote hau az dela benetako birformulatzailerik urruntzailerik esango genuke.

d) *Baina dena dela ere:*

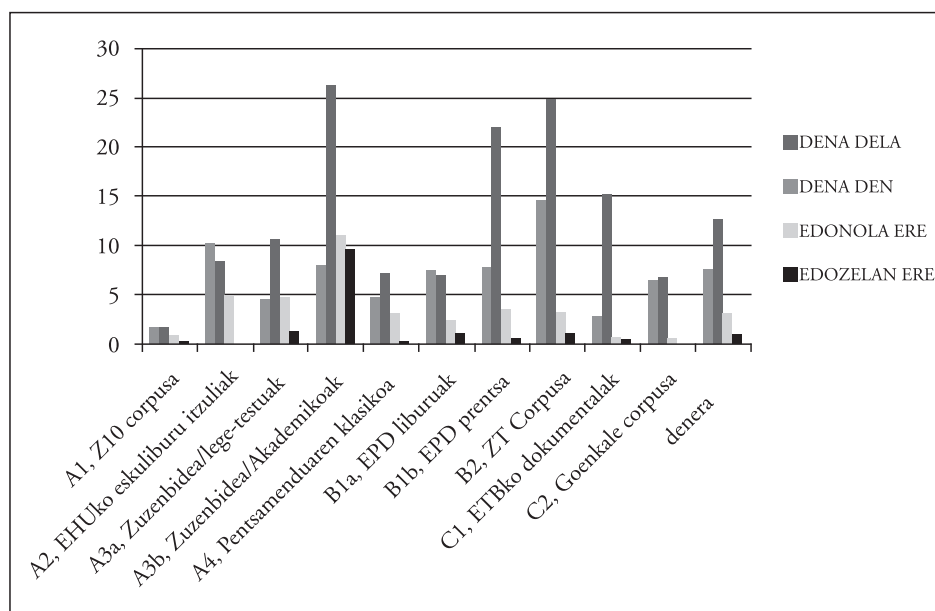
Ere emendiozko lokailua atzetik dela: perpausaren erreferentzia mundua zabaltzen du lokailuak. Perpaus kontzesiboaren pareko. Agerpen bakarria aurkitu da EPDn, eta hura *baina* juntagailuarekin konbinazioan:

- (14) Nadia ate ondoan gelditu zen. –Ez dakit zer gertatzen den zurekin –esan zion-. *Baina dena dela ere*, gustatzen zaidala uste dut. (*Zenbaki lehenen ba-kardadea*, Paolo Giordano / Koldo Biguri [Alberdania, 2009; Orr.: 271]).

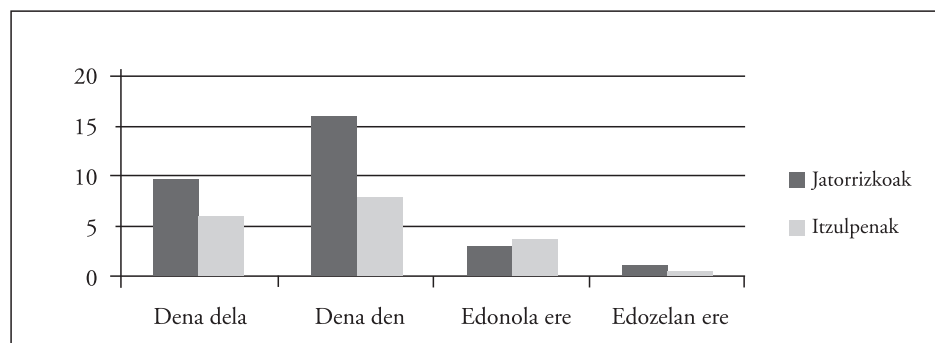
4.2. Maiztasuna

Dena dela, dena den, edonola ere eta *edozelan ere* markatzaileak oso ohi-koak dira sarean kontsulta daitezkeen corpusetako testuetan eta maiztasun handiarekin agertzen dira corpus-bilduma gehienetan. Horregatik, amaitze-ko, interesgarriak izan daitezkeen maiztasun kontu batzuk ekarriko ditut hu-rrengo lerroetara. Horra, hasteko, corpusaren datuak:

1. Grafikoa
Maiztasuna corpusaren arabera

2. Grafikoa
Maiztasuna jatorrizko testuetan eta itzulpenetan

Corpusetatik adibideak erauzteko tresnak ematen dizkigun datuen arabera, aztergai ditugun birformulatzaile urruntzaileen maiztasuna goiko taulan

islatzen dena da. EPDn biltzen diren literatur liburuetan izan ezik *dena den* da markatzaile erabiliena, diferentzia handiarekin, gainera, zuzenbideko testu akademikoetan, zientzia eta teknikako corpusean eta telebistako dokumentaletan. *Dena delari* dagokionez, corpus guztietan agertzen da eta maiztasun bereziki altua du zientzia eta teknikako corpusean eta eskuliburu- itzulpenetan. Bi markatzaile horiekin alderatuta, *edonola ere* maiztasun urriagoa du, eta hiru dira erabileraren esparru ohikoenak: EHUko eskuliburu itzulietan, zuzenbidea eta lege-testuetan eta zuzenbideko testu akademikoetan. Are urriagoa da *edozelan ere* formaren agerpena; bilduma batzuetan ez da agertu ere egiten eta agertzen denean, batez ere zuzenbideko testuetan eta zuzenbideko testu akademikoetan eta jatorrizko testuetan; ohar gaitetzen, nolana ere, azken forma hori aldaera dialektala dela eta horrek ere eragin dezakeela erabilera urrian; horretaz gain pentsa genezake forma horren agerpena handiagoa izango litzatekeela ahozko corpusak izango bagenu.

Dena den, kontuan hartu behar dugu datu horiek, banaketaren ideia bat eskaintzen badute ere, ez direla oso zehatzak, zenbaitetan *edonola* adberbioaren forma, adibidez, markatzaileen artean kontabilizatuta ager daiteke markatzaile izan gabe.

Jatorrizko testuetan eta itzulpenetan duten agerpenari erreparatzen badiogu, nabarmen handiagoa da *dena den* markatzailearen erabilera.

Bestalde, markatzaile bakoitzaren erabilera-maiztasuna corpus motarekin lotuta baldin badago ere, aztertu ditugun adibideetan markatzaile baten edo bestearen aukeraketa egilearen arabera ere izan daitekeela dirudi. Izan ere, markatzaile jakin baten bila jotzen dugunean, egile berberaren adibide sorta handia agertzen zaigu.

5. ZENBAIT ONDORIO

Orain arte ikusitakoa kontuan harturik, beraz, terminologiari dagokionez badirudi ez dagoela eragozpenik *dena dela*, *dena den*, *edonola ere* eta *edozelan ere* urrunketa adierazten duten birformulazio-markatzaileak direla esateko. Beren ezaugarri edo balio orokorrari dagokionez, birformulazio-markatzaileen sailean kokatzen diren arren beren zeregina ez da aurreko enuntziatua parafraasi baten bidez beste era batera esatea; diskurtso-markatzaile hauen erabilerak aurretik sortutako formulazio batetik urruntzea ahalbidetzen dio hiztunari; aurreko enuntziatutik atera daitezkeen inferentziak mugatzen edo berrorientatzen dituzte eta interpretazio egokia egiten laguntzen diote hartzaileari. Birformulazio-markatzaile hauen erabilerak ikuspegi enuntziatiboaren aldaketa jartzen du agerian, eta alde horretatik, ez-parafraстикotzat har daitezke.

Ikusi dugun moduan, anabasa handia dago terminologiari eta sailkapenei dagokienez, izendapena ezberdina baita egileak analisirako hartzen duen hurbilbide edo marko teorikoaren arabera. Den moduan dela, eta bide ezberdina egiten duten arren, badago nolabaiteko konbergentzia gaztelaniazko markatzaileak aztertzen dituzten hizkuntzalariek esaten dutenaren artean eta euskarazkoak aztertzen dituztenek esaten dutenaren artean (Larringan, 1996, 2007; Esnal, 2002, 2008). Elkargune hori kontuan harturik, beraz, funtsezko ezaugarri hauek bil ditzakegu labur lan honetan aztertu diren birformulazio-markatzaile urruntzaileen kasuan.

Dena dela, dena den, edonola ere, edozelan ere diskurtso-markatzaile diren neurrian, ondotik datorren enuntziatua egoki interpretatzeko prozesuari sarbidea ematen diote, hau da, interpretazio eta zentzu jakin bat bideratzen dute. Markatzaileen barruan birformulatzaileren lekua hartzen dute, aurretik esandako enuntziatu baten gaineko formulazio berria egiten dutelako, baina gainera, formulazio berri horrekin aurreneko formulazioaren berrinterpretazio bat eskaintzen dutenez eta horrenbestez, harekiko urrunketa adierazten dutenez, birformulatzaille urruntzaileen artean kokatuko dira. Bestalde, aurreko formulazio baten berrinterpretazioa bideratzen duten neurrian, birformulazioak ikuspegi enuntziatiboaren aldaketa jarriko du agerian, eta alde horretatik, birformulatzaille ez-perifrastikoen sailekoak izango ditugu.

Diskurtsoaren ikuspegitik birformulatzaille urruntzaile hauen zeregina da aurreko enuntziatuan adierazten denari neurri batean edo osotasunean garrantzia kentzea eta handik atera daitezkeen inferentziak mugatzea edo berorientatzea, eta zenbaitetan, birformulakizunaren indar argumentatiboa mugatzea, edo birformulakizunak eskaintzen dituen aukerak baztertzea birformulazioan esaten dena nabarmentzeko.

Ondorioz esan dezakegu gaztelaniazko forma horien euskal balioak direla *dena dela, dena den, edonola ere* eta *edozelan ere*. Ikusteko geratzen da, ordea, euskaraz ere Garcések (2008) gaztelaniaz egiten duen bezala, hiru sail egin daitezkeen birformulatzaille urruntzaileen barruan, eta zein lirakeen gaztelaniazko *en cualquier caso, en todo caso* birformulatzaileren euskal balioak zehatzak.

Maiztasunari dagokionez, datu kuantitatiboek lagungarriak dira markatzaileen agerpena euren artean alderatzeko, edo corpusen arteko alderaketa egiteko, edo baita, bilakaera diakronikoa aztertzeko, baina bere horretan eta analisi kualitatibo batekin batera agertu ezean ez dira adierazgarriak izango azterketa sozio-diskurtsiboaren ikuspegitik; testua bere osotasunean aztertu ezean nekez jakin ahal izango dugu zergatik aukeratu duen hiztunak zentzu bat edo beste ematea bere enuntziatuari, eta zein diren diskurtsoaren eta testuen gainean egiten diren bereganatze eta egokitze jokoak.

Bukatzeko, azpimarratu behar da euskarazko birformulatzaille urruntzaile bakoitzaren erabileraren eta balioen berri zehatzagoa izateko azterketa sakonagoa behar dela, baina hori beste lan baterako utziko dugu.

6. BIBLIOGRAFIA

- BRIZ, A.; PONS-BORDERIA, S.; PORTOLÉS, J. (coord.), 2008, *Diccionario de partículas discursivas del español*, [http://textodigital.com/P/DDPD/].
- BRONCKART, J.-P., 1996, *Activité langagière, textes et discours. Pour un interactionisme socio-discursif*, Lausanne-Paris, Delachaux et Niestlé, (Gaztelaniaz, 2004: *Actividad verbal, textos y discurso. Por un interaccionismo socio-discursivo*. San Sebastián de los Reyes [Madrid], Fundación Infancia y Aprendizaje).
- BRONCKART, J.-P. eta kol., 1985, *Le fonctionnement des discours*, Paris, Delachaux & Niestlé.
- ESNAL, P., 2002, «Testu-antolatzaileen erabilera estrategikoa», *Hizpide*, 51, 19-33.
- 2008, *Testu-antolatzaileak. Erabilera estrategikoa*, Jagon Saila, Bilbo, Euskaltzaindia.
- EUSKALTZAINDIA, 1990, *Euskal Gramatika. Lehen urratsak III*, Bilbao, Euskaltzaindia.
- 1991, *Euskal Gramatika. Lehen urratsak I*, Bilbao, Euskaltzaindia.
- FUENTES, C., 2009, *Diccionario de conectores y operadores del español*, Madrid, Arco Libros.
- GARCÉS-GÓMEZ, M.-P., 2005, «Reformulación y marcadores de reformulación», *Estudios sobre lo metalingüístico (en español)*, Peter Lang, Frankfurt am Main, 47-66.

- 2006, «Las operaciones de reformulación», in *Actas del XXXV Simposio Internacional de la Sociedad Española de Lingüística*, León, Universidad de León, Sareko argitalpena: [http://www3.unileon.es/dp/dfh/SEL/actas.htm].
- 2008, *La organización del discurso: marcadores de ordenación y de reformulación*, Madrid, Lingüística Iberoamericana.
- GARCIA-AZKOAGA, I.-M., 2010, «Estrategias textuales y discursivas en el aprendizaje de la exposición oral de dos materias distintas», in *Modos y formas de la comunicación humana / ways and modes of human communication*, Cuenca, Universidad de Castilla La Mancha, 155-162.
- GÜLICH, E.; KOTSCHI, T., 1983, «Les marqueurs de reformulation paraphrastique», *Cahiers de Linguistique Française*, 5, 305-351.
- 1987, «Les actes de reformulation paraphrastique dans la consultation La dame de Caluire», in *L'analyse des interactions verbales*, Berne, P. Lang, 15-81.
- 1995, «Discours Production in Oral Communication», in *Aspects of Oral Communication*, Berlin/New York, Walter de Gruyter, 30-66.
- KOTSCHI, T., 1996, «Procedimientos de producción y estructura informacional en el lenguaje hablado», in *El español hablado y la cultura oral en España e Hispanoamérica*, Frankfurt, Vervuert, 185-206.
- HOSSBACH, S., 1997, *Zur Redewiederaufnahme im Diskurs*, Munster, Lit.
- LARRINGAN, L.M., 1996, *Testu-antolatzaileak bi testu motatan; testu informatiboan eta argudiapen-testuan*, Doktorego tesia, Gasteiz, Euskal Herriko Unibertsitatea.
- 2007, «Testu motak eta testu antolatzaileak. Zer lotura?», in *Hizkuntza Ekinean: Diskurtsoak eta Generoak. Euskal Testuen Azterketa Korrontea*, Donostia, Erein, 119-134.
- MARTÍ, M., 2008, *Los marcadores en español L/E: conectores discursivos y operadores pragmáticos*, Madrid, Arco Libros.
- MARTÍN-ZORRAQUINO, M.-A.; PORTOLÉS-LÁZARO, J., 1999, «Los marcadores del discurso», in *Nueva gramática descriptiva de la lengua española 3*, Madrid, Espasa-Calpe, 4051-4213.
- ROSSARI, C., 1994, *Les opérations de reformulation*, Berne, Peter Lang.
- ROULET, E., 1987, «Complétude et connecteurs reformulatifs», *Cahiers de Linguistique Française*, 8, 111-140.
- 1991, «Une approche discursive de l'hétérogénéité discursive», *Études de linguistique appliquée*, 83, 117-130.

Hiztegiak:

Egungo Euskararen Hiztegia: [http://www.ehu.es/eeh/pdf/EEH-d.pdf].

Elhuyar hiztegia: [http://www.elhuyar.org/hizkuntza-zerbitzuak/ES/Consulta-de-diccionarios?edozer=ehunekoa&nondik=eusk&txtHitza=den&ssort=dena+den&mota=sarrera&term_hizkuntza=E&chkHizkuntzaG=gazt&chkHizkuntzaF=&chkHizkuntzaI=&lang=ES#aukera].

Hiztegi Batua: [http://www.euskaltzaindia.net/hiztegiatua].

Orotariko Euskal Hiztegia: [http://www.euskaltzaindia.net/index.php?option=com_content&Itemid=413&catid=228&id=276&lang=eu&view=article].

Uzei: [http://www.uzei.com/estatico/sinonimos.asp?sesion=1&sarrera=dena%20den&eragiketa=bilatu].

ABSTRACT

Preliminary analysis for a dictionary of discours markers in Basque: dena dela, dena den, edonola ere reformulation markers

Within a larger project that aims to contribute to the creation of a dictionary of discourse markers in Basque, this work analyzes the information given from different points of view about the elements *dena dela*, *dena den*, *edonola ere* and *edozelan ere*, and tries to show that they can be classified as reformulation discourse markers. The paper also tries to analyze the equivalence between these elements. On the other hand, using the information provided by the analyzed corpus, a preliminary characterization of these markers is performed and the data about frequency and distribution that they show in the corpus is provided.

Keywords: Discourse markers; reformulation; text; connectivity; Basque.

LABURPENA

Birformulatzaille urruntzailleak: euskarazko diskurtso-markatzaileen hiztegia osatzeko atariko azterketa

Euskarazko diskurtso-markatzaileen hiztegia egiteko proiektu zabalago baten barruan kokatzen den lan honetan *dena dela*, *dena den*, *edonola ere* eta *edozelan ere* elementuei buruz ikuspegi ezberdinetatik egindako lanetan eskaintzen den informazioa aztertzen da. Birformulatzaille urruntzaileen sailean koka daitezkeela erakusteko ahalegina egiten da eta elementu horien artean dagoen baliokidetasuna aztertzen da. Horretaz gain aztertutako corpusak ematen duen informazioaz baliatuta, markatzaile horien hastapeneko ezaugarritze bat egiten da eta haien banaketari eta agerpenaren maiztasunari buruzko datuak eskaintzen dira.

Gako hitzak: diskurtso-markatzaileak; birformulazioa; birformulatzaille urruntzailleak; diskurtsoa; lokailuak, testua.

RESUMEN

Reformuladores de distanciamiento: análisis preliminar para un diccionario de marcadores discursivos del euskera

Dentro de un proyecto más amplio que tiene como objetivo contribuir a la creación de un diccionario de los marcadores discursivos del euskera, en este trabajo se analizan *dena dela*, *dena den*, *edonola ere* y *edozelan ere*. Se realiza un análisis de la información que desde distintos puntos de vista se han realizados sobre esos elementos, y se trata de mostrar que pueden ser clasificados como marcadores discursivos dentro de los reformuladores de distanciamiento; igualmente se intenta ver la equivalencia entre esos elementos. Por otro lado, utilizando la información que nos proporciona el corpus analizado, se realiza una caracterización preliminar de esos marcadores y se proporcionan datos sobre la frecuencia y la distribución que muestran en el corpus.

Palabras clave: marcadores discursivos; reformulación; reformuladores de distanciamiento; discurso; conectores, texto.